

і суспільні підвалини особи, готовність людини до відстоювання своєї точки зору, захисту своїх прав та володіння, яке не завжди виражається через прояв негативних дій. Отже, дієслово *to argue* повною мірою відображає особливості лексичної семантики сучасної англійської мови та передає специфіку її засобів у відтворенні мовної картини світу.

Проаналізувавши концепт «argue» як складову мовної картини світу, доходимо висновків, що мовна картина світу – це не просто система понять характерна для кожної мови, а це поняття, що виражає специфіку людського буття, взаємин людини з об'єктивною реальністю, а також відображення найважливіших умов існування в ній людини. Вона – найкращий шлях до пізнання мови, системи уявлень народу, його традицій, специфіки мови й мислення, де кожна лексична одиниця займає своє визначене місце та характеризується своєю індивідуальною семантикою.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. – Т. 2. – 766 с.
2. Бараева О. Г. Концептуализация понятия «КОНФЛИКТ» в русской национальной картине мира второй половины XX в. – начала XXI в.: дис... канд. филол. наук: 10.02.01 / О. Г. Бараева. – Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2009. – С. 32–35.
3. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : Монографія, 2-е вид., випр. і доп. / І. О. Голубовська – К. : Логос, 2004. – 284 с.
4. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1985. – 451 с.
5. Кубрякова Е. С. Язык пространства и пространство языка (к постановке проблемы) / Е. С. Кубрякова // Известия Академии наук. Серия литературы и языка. – 1997. – Т. 56. – № 3. – С. 22–31.
6. Маслова В. А. Современные направления в лингвистике / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2008. – 272 с.
7. Фабіан М. П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах : [монографія] / Мирослава Петрівна Фабіан. – Ужгород : Інформаційно-видавниче агенство «ІВА», 1998. – 255 с.
8. Фабіан М. П. Семантика мовного етикету: новий підхід до її вивчення / Сучасні дослідження з іноземної філології. – Вип. 12. – Ужгород : ПП «Аутдор-Шарк», 2014. – С. 7–13.
9. A Short Etymological Dictionary of Modern English / [ed. by Eric Partridge]. – London and New York : Taylor & Francis e-Library, 2006. – 4246 p.
10. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. – 3rd. edition. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – 1814 p.
11. Cambridge International Dictionary of English / Paul Procter. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 1773 p.
12. Collins English Dictionary. – 8th edition. – HarperCollins, 2006. – 1888 p.
13. Longman Dictionary of Contemporary English [director, Della Summers]. – New edition. – Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.
14. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners / [ed. by Michael Rundell]. – 2nd edition. – Oxford : Macmillan ELT., 2007. – 1872 p.
15. Oxford English Dictionary in 20 volumes [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=2214674>.
16. Oxford Thesaurus. An A-Z Dictionary of Synonyms / [ed. by Mansoor AlMatrafi]. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 2063 p.

УДК 811.15:81'373.7

І. М. Мирошніченко,

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, м. Київ

ЛЕДАРСТВО ТА ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ У ПОЛЬСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

У статті проаналізовано польські, українські та російські фразеологізми із соматичним компонентом на позначення ледарства та працелюбності. Розкрито їхню внутрішню форму. З'ясовано, які соматизми залучено в польській, українській та російській фразеології для характеристики ставлення людини до праці.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, соматичний компонент, партонім, мотивація, семантична модель.

ПРАЗДНОСТЬ И ТРУДОЛЮБИЕ В ПОЛЬСКИХ, УКРАИНСКИХ И РУССКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМАХ С СОМАТИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ

В статье проанализированы польские, украинские и русские фразеологизмы с соматическим компонентом на обозначения праздности и трудолюбия. Раскрыто их внутреннюю форму. Выяснено, какие соматизмы привлечено в польской, украинской и русской фразеологии для характеристики отношения человека к труду.

Ключевые слова: фразеология, фразеологическая единица, соматический компонент, партоним, мотивация, семантическая модель.

IDLENESS AND DILIGENCE IN POLISH, UKRAINIAN AND RUSSIAN PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT

The Polish, Ukrainian and Russian phraseological units with a somatic component in the meaning of idleness and diligence are analyzed in the article. Their internal form is solved. Sometizm, involved in Polish, Ukrainian and Russian phraseology to describe the attitude of man to work are clarified.

Key words: phraseology, phraseological unit, somatic component, paronym, motivation, semantic model.

Ледарство та працелюбність – дві протилежні характеристики ставлення людини до праці: ледарство «відсутність бажання діяти, працювати; працелюбність «старанне, ревне ставлення до праці» [7].

У польській, українській та російській мовах на позначення небажання людини працювати функціонує ціла низка лексем: пол. *lenistwo, opieszalność, gnuśność книжн., nieróbstwo книжн., próżniactwo книжн., bumelanctwo книжн., bumelka розм., leserka розм., zневажл., leserstwo розм., lazikostwo розм., markieranctwo заст., nyugusostwo розм.*; укр. *ледарство, лінощі, лень, ледарювання, дармоїдство зневажл., байдикування розм., лінки розм., баглаї розм.*; рос. *лень, ленность, нерадивость, ленца розм., праздность, празднолюбие заст., леньтяйство розм., бездельничество заст., безделье, баклуши-*

ничество розм., дармоедство розм., лодырничество розм., лежебочество розм. Натомість кількість лексем на окреслення старанності та завзятості людини у праці значно менша: пор. пол. *pracowitość, robotność* розм., *рідше*; укр. *працьовитість, працелюбність, запопадлівість, роботячість, трудолюбство рідше, працелюбство рідше, робучість діал.*; рос. *трудолюбие, прилежание, старание, старательность, усердность, ревность заст., тпцание заст.* Мета цієї розвідки – дослідити, чи зберігається таке співвідношення у польській, українській та російській фразеології (на прикладі фразеологізмів із семантичним компонентом).

Досліджуючи концептуалізацію соматичного коду культури в українських фразеологізмах, О. О. Селіванова зазначає, що «принцип антропометричності фразеологічного фонду мови й антропоморфізм аналогізації предметного світу у свідомості людини зумовлюють особливу значущість у номінаційних процесах знаків частин людського тіла – соматизмів» [6, с. 83]. На високу продуктивність соматизмів у складі фразем вказував польський фразеолог С. Скорупка. «У межах іменника, – пише науковець, – до найбагатших і фразеологічно найпродуктивніших належать назви органів і частин тіла. Причиною їх фразеологічної активності є те, що вони є натуральними знаряддями діяльності людини, натуральною основою метафори. Такі лексеми, як *око, вухо, рука, нога, голова, язик, ніс, груди* тощо входять до складу сотень виразів та зворотів» [16, с. 10].

Значна частина фразеологізмів з компонентом соматизмом на позначення лідарства побудовані за семантичною моделлю (СМ) «**приймати позу, що ускладнює діяльність = лідарювати**»: пор. пол. *leżeć na brzuchu (do góry brzuchem)* [11, с. 212; 17 III, с. 4], *leżeć do góry pępkem* [11, с. 212], *siedzieć na dupie* [15 IX, с. 317], *siedzieć (stać) z założonymi rękami (ramionami)* [14, с. 630, 642], *chodźć (przechadzać się) z rękami w kieszeniach* [10 II, с. 985]; укр. *руки в брюки* [7], *[сидіти] склавши (згорнувши, заложивши, спустивши) руки* [7; 4, с. 439], *скласти руки* [3, с. 153], *задерти ноги* [7]; рос. *руки в брюки (в карман)* [5, с. 581], *сидеть (стоять) сложа (складя, сложивши, сжомши) руки* [5, с. 582], *лежать лежкой, дрягать ножкой* [5, с. 355], *поджимать руки* [5, с. 580], *[сидеть] нога на ногу (ножка на ножку)* [5, с. 438, 445], *сидеть (стоять) поджав руки* [5, с. 582], *сидеть рука на руке* [5, с. 576], *держат палец в ухе* [5, с. 476], *лежат на боку [да смотреть за Оку (за реку)]* [5, с. 51], *поднимают руки* [5, с. 580], *лежат задравши голову* [5, с. 142], *лежат вверх задницей* [5, с. 235, 241], *задирает (завалит, протягивает, тянут) ноги* [5, с. 440, 442], *гнуьт (загибаь) ноги* [5, с. 440], *втягивать ножки* [5, с. 445], *задрать ноги в потолок* [5, с. 440], *сидеть ноги крестом* [5, с. 442]. Досить поширеною виявилась СМ «**абсолютно нічого не робити = лідарювати**»: пор. пол. *nie kiwnąć palcem [w bucie]* [14, с. 506], *ani palca nie skrzywić* [12, с. 100], *palcem nie kiwnąć (nie ruszyć)* [11, с. 335], *palcem niczego nie tknąć* [11, с. 335], *palcem o palec nie stuknąć* [11, с. 335], *nie chce się komuś dupy (dupą) (tyłka (tyłkiem)) ruszyć* [14, с. 194, 827], *nie chceć palca przyłożyć do czego* [10 II, с. 1245]; укр. *[і (навіть)] пальцем не кивнути (не ворухнути)* [7], *і пальцем не торкатися* [7], *палець об палець не ударити (не стукнути)* [7; 4, с. 436], *і вухом не поворухнути* [4, с. 436], *і سراку не потельбушити* [4, с. 436]; рос. *палець не пошевелить (не двинуть, не покривить)* [5, с. 477], *палець о палець не ударить (не щелкнут)* [5, с. 476], *рука об руку не стукнуть (не ударить)* [5, с. 576]. За СМ «**займатися безплідною діяльністю, яка не принесе користі = лідарювати**» побудовані ФО: пор. пол. *dłubać [palcem] w nosie* [14, с. 456], *boki objąć* [1 I, с. 211], *kiwać (machać) palcem w bicie* [14, с. 506]; укр. *пузо чесати* [4, с. 439], *бити ногами повітря* [3, с. 118], *чуба чесати* [3, с. 192], *облежувати боки* [7], *перебирати волосся* [3, с. 35], *яйця чухати* [3, с. 201]; рос. *палець о палець колотить* [5, с. 476], *ногу с ноги переваливать* [5, с. 444], *гладить брюхо* [5, с. 62], *мять уши* [5, с. 694], *греть [своей] зад (попку)* [5, с. 240, 522], *сушить задницу* [5, с. 241], *сушить ноги (пятки)* [5, с. 442, 550], *тереть бок о бок* [5, с. 50], *жевать ногти* [5, с. 444].

Соматизми у складі ФО використовуються як метонімічні позначення людини: пор. пол. *łowca głów* «агент з правецлаштування» [11, с. 226], *fachowa ręka* «професіонал» [14, с. 643], *ręce robocze* «робітники» [1 II, с. 306], *biały ząbek* «дантист» [9], *doświadczone oko* «досвідчений фахівець» [14, с. 484], *łowcy skór* «працівники ритуальних служб» [УМ]; рос. *очумелые ручки* «вчитель праці» [5, с. 586], *говорящая голова* «телекомментатор» [5, с. 136], *железный нос* «політпрацівник у виправно-трудового закладі» [5, с. 448], *черговая задница* «черговий по відділенню» [5, с. 240]. Зауважимо, що у східнослов'янських мовах соматизм *рука* у складі ФО на позначення людини, яка бездоганно знає свою справу, професіонал, вживається у множині, тут має значення саме метонімічне позначення обох рук: пор. рос. *золотые руки* [5, с. 579], укр. *золоті руки* [7]. Натомість в польській фразеології фіксується дві форми субстантива «*reka*»: дієслівний вислів *mieć złote ręce* «справлятися з будь-якою роботою» [14, с. 649] та іменний – *złota rączka* «той, хто бездоганно знає свою справу, професіонал» [14, с. 649].

Мотивація значної кількості ФО пов'язана з функціональними властивостями соматизмів. *Голова* та її партонім *мозок* – органи мисленнєвої діяльності людини, а тому у фразеології асоціюються з розумовою роботою: пор. пол. *pracować głową (mózgiem)* «виконувати розумову роботу» [14, с. 243; 12, с. 99], *pracownik mózgu* «науковець» [15 XXXII, с. 229], *prace mózgow* «вчителі» [9]; рос. *ворочать мозгами* «виконувати розумову роботу» [5, с. 406], *парить мозги* «виконувати розумову роботу» [5, с. 407]. *Рука* – орган фізичної праці, а тому логічно, що у фразеології вона співвідноситься з важкою, виснажливою фізичною роботою: пор. пол. *pracować (robić) rękami* «працювати фізично» [12, с. 99], *żyć z pracy rąk* «працювати фізично» [15 XXXII, с. 220], *urabiać ręce po łokcie* «дуже важко працювати» [14, с. 648], *zdzierać ręce* «дуже важко працювати» [12, с. 99]; укр. *обривати руки* «важко фізично працювати» [7], *рвати руки* «дуже важко, над силу працювати» [7], *працювати не покладаючи рук* «невтомно працювати» [7]; рос. *рвать руки* «виконувати важку фізичну роботу» [5, с. 581], *работать не покладая рук* «старанно, напружено працювати» [5, с. 575].

Особливістю польської фразеології є співвідношення соматизму *ręka* з офіційною, легальною роботою: *praca rąk* «офіційна, легальна робота» [14, с. 582]. І хоча в сучасній мові ця фразема вживається з жартівливим відтінком, такі асоціації, на нашу думку, свідчать про шанобливе ставлення людей до осіб, які працюють руками, тобто фізично.

Ліворукість у фразеології ототожнюється з неякісним виконанням роботи, лінощами: пор. пол. *zrobić coś lewą ręką* «недбало, поверхово виконувати роботу» [1 II, с. 318], *mieć dwie lewe ręce* «про ліниву людину» [14, с. 644]; укр. *дві ліві руки мати* «ледача людина» [3, с. 151]. Натомість одночасне володіння як лівою, так і правою рукою асоціюється з майстерністю та хорошою фаховою підготовкою: пор. пол. *dobry na obie ręce* «хороший фахівець» [13 III, с. 29]; укр. *на обидві руки кувати* «вміти все зробити» [8, с. 272], *на всі руки майстер* «людина, яка все вміє робити, тямуща у всякому ділі» [4, с. 433]; рос. *на все руки [годный (гож)]* «умілий, роботящий» [5, с. 579], *мастер на все руки* «людина, яка справляється з будь-якою роботою» [5, с. 386].

Соматизм *рука* та його партонім *долоня* паралельно з працьовитістю у фразеології пов'язуються з неробством: пор. пол. *charakteru nie mieć w rękę* «бути дармоїдом» [17 III, с. 456], *nie mieć o co rąk zacerpić* «бути без роботи» [15 XXXVI, с. 92], *dłonie (ręce) czyjeś nie rohańbiły (pokalały) się pracą* «не працювати, лінуватися» [1 II, с. 244]; укр. *руки не для пилюки* «про ліниву жінку» [4, с. 439], *руки короткі* «про лінивого чоловіка» [4, с. 439], *нісок в руках* «про лінивого чоловіка» [4,

с. 438], *руки не [туди] стоять (не з того боку ростуть* «ледача людина» [3, с. 153], *руки задом наперед* «ледача людина» [3, с. 153]; рос. *бегать от своих рук* «лінуватися» [5, с. 573], *руки вся отбалтывать* «про ліниву людину, ледаря» [5, с. 581], *руки на затылке* «про ліниву людину, яка не любить працювати» [5, с. 581], *руки не отсюда (не с того места) растут* «про ліниву людину, ледаря» [5, с. 581].

Використання людиною у своїх інтересах праці, зусиль інших у фразеології відображається через використання *чужих рук* (*горба, боків, спини*): пор. пол. *sudzymi rękami gady (źmije) chwytac* [17 IV, с. 537], *wujtować (wyciągać) kasztany z ognia sudzumi rękami* [14, с. 294]; укр. *чужими руками [жар загірбати (вигорпати)]* [7], *на чужому горбі* [7], *вижджати на чужій спині* [7]; рос. *чужими руками жар загребать* [5, с. 577], *чужими руками своих родителей поминать* [5, с. 577], *чужими руками уголье из печи грабят* [5, с. 577], *отдываются чужими боками* [5, с. 581], *ездить на чужом горбу* [5, с. 152], *въехать на чужой спине в рай* [5, с. 636].

Відсутність *рук* у фразеології асоціюється з неякісним виконанням роботи, нездатністю працювати: пор. пол. *robić coś jak bez rąk* «погано виконувати роботу» [18, с. 202]; укр. *робить як без рук* «недбало працює» [2, с. 28]; рос. *без рук без ног* «про неумілу людину» [5, с. 573].

Соматизми *шия, спина, хребет* та *горб* у фразеології мають амбівалентні конотації: з одного боку, вони асоціюються з важкою працею, а з другого – з ухиляннєм від роботи, використанням у своїх цілях чужих досягнень: пор. пол. *siedzieć koniś na karku* «бути на чиемусь утриманні» [11, с. 473], *jechać na czyimś karku* «користуватися досягненнями чужої праці» [14, с. 292], *robić karierę na czyichś plecach* «робити кар'єру зусиллями іншої особи» [11, с. 362]; укр. *гнути спину (горб, шию, карк, хребет)* «важко працювати» [7], *спина не розгинається (не розгинаючи спини)* «важко працювати» [3, с. 169], *ламати хребет* «важко працювати» [3, с. 186], *власним горбом заробляти* «важко працювати» [3, с. 47], *сидіти на шії (на плечах) у кого (чий)* «бути під чиеюсь опікою, на чиему-небудь утриманні, матеріально обтяжуючи когось» [7], *виїхати на плечах* «використовувати наслідки чиеїсь праці» [7]; рос. *не разгибать спины* «багато працювати не відпочиваючи» [5, с. 637], *гнуть (ломать) спину (горб, хребет)* «виконувати важку роботу» [5, с. 636, 152, 720], *работать до мокрой спины* «наполегливо, виснажливо працювати» [5, с. 637], *горбом работать* «виконувати важку, виснажливу роботу» [5, с. 152], *ездить на спине* «використовувати наслідки чиеїсь праці» [5, с. 636], *сидеть на шее (на горбу, на хребте)* «бути на чиему-небудь утриманні» [5, с. 750, 152, 720], *кататься на готовой шее* «бути на чиему-небудь утриманні» [5, с. 750], *хребта не переломит* «про ледаря» [5, с. 720].

Соматизм *нога* в польській фразеології протиставляється *руці* їй, відповідно, асоціюється з неробством: *pagani pracować* «не працювати, байдикувати» [13 II, с. 627]. Натомість в українській та російській фразеології соматизм *нога* співвідноситься з працьовитістю: пор. укр. *вертяться (крутяться) на ногах* «невтомно працювати» [7], рос. *расправляют ноги* «приймаються за роботу» [5, с. 442], *на ногах* «в роботі» [5, с. 439].

Соматизми *жили, кишки* та *пуп* у фразеології пов'язуються з невтомною, тяжкою працею: пор. пол. *сотати кишки (жили) з кого* «виснажувати, знесилювати кого-небудь непосильною роботою» [7], *брати на пуп* «важко працювати» [3, с. 143], *надривати пуп* «важко працювати» [7], *пуп тріщить* «дуже важко, над силу працювати» [7], *рвати жили* «дуже важко, над силу працювати» [7], *точити кров із жил* «експлуатувати, виснажувати кого-небудь тяжкою працею» [7]; рос. *вытягиваться (тянуться) из жил* «сильно напружуватися, виконуючи фізичну роботу» [5, с. 232], *брать на жилу* «багато та напружено працювати» [5, с. 232], *надрывать жилы* «багато та напружено працювати» [5, с. 232], *рвать кишки* «виконувати важку роботу» [5, с. 286], *надрывать (подрывать, рвать) пуп* «дуже важко, над силу працювати» [5, с. 544]. У польській фразеології важка, виснажлива робота пов'язується не лише з конкретними соматизмами (*судини, кишки*), але й загальною їх назвою *нутроці* (пол. *bebechy*): *wyrpiwać z siebie (sobie) bebechy (żyły, kichy)* «виконувати роботу з повною віддачею» [14, с. 63, 221, 969; 11, с. 648], *wyrpiwać (wyrzuwać) z kogoś flaki (bebechy, kichy, żyły)* «примушувати когось дуже важко працювати» [11, с. 648; 14, с. 969].

Піт у фразеології асоціюється з дуже виснажливою, понад силу фізичною працею, що мотивується природною здатністю тіла людини під час фізичних навантажень виділяти піт особливими надшкірними залозами: пор. пол. *pracować w rosie czola* «важко, виснажливо працювати» [11, с. 384], *pot się z kogoś leje* «хтось надзвичайно важко, фізично працює» [14, с. 570], *posić się nad czymś* «виснажливо, наполегливо та довго виконувати певну роботу» [14, с. 540], *nie szczędzić potu* «виснажливо та наполегливо працювати» [14, с. 570], *wysiskać z kogoś (siódme, ostatnie) potu* «примушувати когось важко, виснажливо працювати» [11, с. 639; 14, с. 570]; укр. *працювати, (трудитися) [аж] піт очі заливає* «дуже сильно, важко працювати» [7], *вганяти в піт кого* «примушувати кого-небудь багато і напружено працювати» [7], *заливатися (обливатися) [кривавим] потом* «важко працювати» [3, с. 136], *працювати (трудитися) до кривавого поту* «дуже виснажливо, понад силу працювати» [7], *лити (проливати) кривавий (солоний) піт* «виконувати важку, складну роботу» [7], *до сьомого (десятого) поту* «тяжко працювати» [3, с. 136]; рос. *вгонять в пот* «примушувати кого-небудь напружено працювати» [5, с. 527], *сидеть в поту* «наполегливо та багато працювати» [5, с. 527], *потом умываются* «докладаючи всіх зусиль, напружено, самовіддано працювати» [5, с. 527], *потом и кровью* «важкою працею» [5, с. 527], *до крови до поту* «докладаючи всіх зусиль, напружено, самовіддано працювати» [5, с. 331], *в поте лица* «докладаючи всіх зусиль» [5, с. 527].

Часто результатом наполегливої, виснажливої, напруженої фізичної праці стають травми та мозолі, що і відображено у фразеології: пор. укр. *мозолі натирати* «про працюючого чоловіка» [4, с. 433], *мозолити руки* «займатися фізичною працею» [7], *гонитися аж носа бити* «про працюючу жінку» [4, с. 432]; рос. *накатать мозоль* «виснажити себе важкою працею» [5, с. 407], *ломать пальчики* «виконувати багато фізичної роботи» [5, с. 478], *заламывают ногти* «багато працювати, виснажувати себе важкою роботою» [5, с. 444], *кровь из ноготков* «про роботу з великим напруженням» [5, с. 331].

В основі просторічних ФО *тієць гнату (кош)* в *brzuchu* «ухилятися від роботи, бути лінивим» [17 III, с. 4], *тієць олів в дупіє* «ухилятися від роботи, бути лінивим» [14, с. 492], *мухи п'яти обсіли* «про ледачу людину» [3, с. 113], *выпятить язык на плечо* «втомитися від важкої роботи» [5, с. 767] лежить явище гіперболізації, нереальної ситуації, звідси, очевидно, і груба конотація фразеологізмів.

З'ясовано, що у польській, українській та російській фразеології для характеристики ставлення людини до праці залучено соматизми пол. *ręka (reče), łokcie, dłonie, palec, nos, kark, plecy, kolano, nogi, ramiona, brzuch, rękę, dupa (tyłek), bok, gnaty, kość, bebechy, żyły, kichy, flaki, pot, czolo, garb, mózg, skóra, oko, ząbek*; укр. *руки, ноги, палець, вухо, срака, пузо, чуб, боки, волосся, яйця, горб, спина, хребет, шия, кишки, жили, пуп, кров, піт, очі, чоло, ніс, мозолі, п'яти, ручки (руки), глаза, ножка (ноги, нога, ножки), палец, ухо (уши), бок (бока), голова, попка (зад, задниця), брюхо, ноготки (ногти), пятки, лоб, нос, мози, горб, спина, хребет, шея, жилы, кишки, пуп, колена, пот, кровь, лицо, мозоль, язык*. Мотивація ФО пов'язана з функціональними властивостями частин тіла людини, жестами і позами, при яких задіяні соматизми. При творенні фразеологізмів з соматичним компонентом використовується механізм синекдохи, коли назва частини тіла людини у

складі ФО використовується для її позначення як суб'єкта дії. Фразеологізми на позначення небажання людини працювати переважають над ФО на окреслення старанності та завзятості людини у праці, що пов'язано з тенденцією мови фіксувати відхилення від норми в негативний бік.

Умовні скорочення

УМ – усне мовлення

Література:

1. Гюлюмянц К. Польско-русский фразеологический словарь: в 2 т. / К. Гюлюмянц. – Минск : Экономпресс, 2004. – Т. – 685 с.; Т. II. – 718 с.
2. Добролюба Г. М. Красне слово – як золотий ключ: Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полясся та суміжних територій / Г. М. Добролюба. – Житомир : Волинь, 2003. – 160с.
3. Добролюба Г. М. Фразеологічний словник говірок Житомирщини. / Г. М. Добролюба – Житомир : ПП Туловський, 2010 – 404 с.
4. Мацюк З. Що слівце, то нове слівце: слов. фразеологізмів Західного Полісся / З. Мацюк – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 476 с.
5. Мокиєнко В. М. Большой словарь русских поговорок / В. М. Мокиєнко, Т. Г. Никитина – М. : ЗАО «ОЛПА Медиа Групп», 2007. – 784 с.
6. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) / Олена Олександрівна Селіванова. – К.–Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
7. Словники України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://icorp.ulif.org.ua/dictua/>
8. Ужченко В. Д. Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – [5-е вид.]. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 348 с.
9. Gwara uczniowska [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://leksykony.interia.pl/gwara>.
10. Karolak S. Słownik frazeologiczny rosyjsko-polski: w 2 t. / S. Karolak. – Warszawa : Energeia, 1998. – Т. II. – 1610 s.
11. Kłosińska A. Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami / A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz. – Warszawa : PWN, 2005. – 840 s.
12. Krawczyk-Tyrpa A. Frazeologia somatyczna w gwarach polskich. Związki frazeologiczne o znaczeniach motywowanych cechami części ciała / Anna Krawczyk-Tyrpa. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolinskich. – 1987. – 273 s.
13. Krzyżanowski J. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich: w 4 t. / J. Krzyżanowski, S. Świrko. – Warszawa : PIW, 1970. – Т. II. –1165 s.; 1972. – Т. III. – 996 s.
14. Müldner-Nieckowski P. Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego: wyrażenia, zwroty, frazy / P. Müldner-Nieckowski. – Warszawa : Świat Książki, 2004. – 1088 s.
15. Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny / H. Zgólkowa i in. – Poznań : Kurpisz, 1996. – Т. IX. – 451 s.; 2001. – Т. XXXII. – 463 s.; 2002. – Т. XXXVI. –470 s.
16. Skorupka S. Z zagadnień frazeologii / S. Skorupka // Poradnik językowy. – 1953. – № 8. – S. 3–10.
17. Słownik gwary polskiej / pod red. M. Karasia, J. Reichana, S. Urbańczyka. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź : PAN, 1989–1991. – Т. III. –655 s.; 1992–1993. – Т. IV. – 649 s.
18. Wysoczański W. Językowy obraz świata w porównaniach zleksykalizowanych (na materiale wybranych języków) / Włodzimierz Wysoczański. – Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, 2006. – 402 s.

УДК 811.111'373

Н. М. Мікава,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА «FACIALHAIR» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей вербалізації концепту HAIR в англійській мові на матеріалі лексико-семантичної групи «facialhair». В роботі розглядаються основні підходи до вивчення концепту у сучасному мовознавстві; аналізуються семантичні, мотиваційні та гендерні особливості досліджуваних номінативних одиниць.

Ключові слова: лексико-семантична група, концепт, номінативна одиниця.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКАЯ ГРУППА «FACIALHAIR» В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Статья посвящена исследованию особенностей вербализации концепта HAIR в английском языке на материале лексико-семантической группы «facialhair». В работе рассматриваются основные подходы к изучению концепта в современном языкознании; анализируются семантические, мотивационные и гендерные особенности исследуемых номинативных единиц.

Ключевые слова: лексико-семантическая группа, концепт, номинативная единица.

LEXICAL SEMANTIC GROUP «FACIALHAIR» IN THE ENGLISH LANGUAGE

The given article deals with the investigation of the peculiarities of verbalization of the English concept HAIR on the basis of lexical semantic field «facial hair». Main trends in the concept study in modern linguistics are being viewed in the article; semantic, motivation and gender peculiarities of the studied nominative units are being analyzed. Concept is understood as mental representation of the world, the basic element of human memory and thinking. Today several trends in concept study are singled out. They are: culturological, logical, cognitive-poetic, semantic-cognitive. The latter is focused on the language as the main source of the concept study, since concepts find their reflection in the language. The final aim of the given work is to define semantic, motivation and gender peculiarities of the studied nominative units verbalizing concept HAIR in English. Our analysis showed that the given concept is verbalized by three lexical semantic groups, namely «head hair», «facial hair», «body hair». The lexical semantic group «facial hair» is represented by such nominative units as eyebrow, eyelashes, beard, moustache, goatee, sideburns and others. The structure of their lexical meaning contains integral and differentiating semes. The integral seme is expressed by the lexical unit hair. The differentiating semes are subdivided in their turn into descriptive and relative. Descriptive semes denote form of a beard etc. while relative ones specify the place where it grows. Since facial hair is a secondary sex characteristic of human males, the nominations which denote hair on a man's face are dominating in our selection.

Key words: lexical semantic group, concept, nominative unit.